

ПЕТЪР БОБЕВ
НЕУЛОВИМИЯ ДЖО

chitanka.info

Гостувах на мой приятел, неотдавна завърнал се от далечно пътуване. Седяхме в полуосветения хол и разговаряхме. Говорехме за континенти и държави, за чудни страни и непознати градове, изобщо за големия свят, който всъщност днес вече не е тъй голям както някога. По-право аз разпитвах, а той описваше чудните места, които бе посетил. Унесен от тихия му разказ, неусетно се бях пренесъл с мисълта си там при разпръснатите из Тихия океан островчета, обрасли с живописни палми и обградени с коралови рифове, в които се плискат вълните, под южното небе, където слънцето жари отвесно и където нощите падат бързо, без здрач.

Неволно погледът ми се застоя над захвърления вестник върху долната подставка на масичката. Шрифтът и клишетата бяха особени, напечатани с кафяво мастило, затова се присегнах и го разлистих.

— Взех го преди излитането на самолета — обясни приятелят ми. — За из път. Но не го дочетох. Заспах.

Изведнъж аз изтръпнах. От един голям портрет на трета страница ме гледаше познато лице, толкова познато лице! Възможно ли беше това, тъй далече, на хиляди километри, кажи-речи, от другата страна на земята? Но не се лъжех. Не за пръв път виждах това одухотворено, изразително лице с тези умни очи, в които прозираше нескрито дръзко присмехуство.

— Та това е Жоро! — не можах да сдържа възклицанието си. — Моят другар от игрите, от първо отделение до края на гимназията. Умният, способният Жоро! Кой в класа можеше да се мери с него? Всичко му се удаваше — най-добрият боксьор, най-бързият плувец, атлет. Стихове пишеше, а как рисуваше! Цялото училище беше украсено с неговите акварели. Толкова леки, нежни, въздушни. А каква памет! Удивителна! Запомняше всички уроци в час. Много често, като предадяха урока, учителите го караха да го преразказва и, вярвай ми, от Жоро ние по-добре разбирахме всичко. Не знам друг ученик като него. Никога не четеше в къщи. Написваше набързо домашните си и изхвърчаваше навън. Та покрай него аз честичко отивах с неподготвени уроци.

— Значи, даровит? — запита приятелят ми.

— Даровит! Това е слабо казано. „Изключително момче!“ — беше възкликнал веднъж директорът. А и ние, съучениците му, го

смятахме някакво чудо. „Такъв е бил Леонардо“ — твърдеше болнавият ни учител по рисуване И добавяше: — „Някой ден ще се гордея с тебе, Георги! Аз, първият ти учител.“ И вечно сълзящите му очи отново овлажняваха. Той ги изтриваше с протъркания си ръкав и продължаваше да се възхищава от новата му рисунка. Мълвеше се, че дори преподавателят ни по математика, едно сухо зло старче, признавал пред близките си колко се страхува да не сгреша нещо пред Жоро — повече, отколкото от инспектора. Тъй казвал: „Че аз всеки ден имам инспектор зад гърба си!“ Това беше нашият Жоро. Още в гимназията сам, без учител, научи английски, френски. Защото мечтаеше за пътешествия, за далечни чужди страни...

Неусетно спомените ме бяха овладели. Наистина, как се забравят първите стъпки в живота, първите трепети, първите приятели? Като в сън израсна напреде ми Жоровата схлупена къщурка, обрасла до стрехата с буйна асма.

И досега я помня, окичена с едри златни гроздаци, обвити грижливо от Жоровата майка в книжни кесийки да не ги кълват врабците.

— А леля Минка — добавих разчувствуван. — Майка му. Тя се топеше, бедната, от умиление, като слушаше тези похвали. Коя майка би устояла? Една нищо и никаква вдовица от войната, която цял ден се трепа по хорските домове, а какво чедо! Понявга тя се промъкваше през комшулука и посядаше на нашата пейка под прозореца ми на приказки. Наведен над уроците си, аз неволно подслушвах разговорите им. Помня и думите на мама: „Хубаво момче имаш, Минке, кадърно, ама май че много играе. Няма мярка. Добре е да го залисаш из къщи с някоя работа да те посмени за малко. Я се виж, стопила си се от работа! Накарай го да примете тук-там, да поизмие, да понацепи дърва, да позакове нещичко! Няма да е за лошо!“ А леля Минка отвърщаше: „Яка съм още, не съм опряла до отмяната му.“ Майка ми държеше все на своето: „За него, Минке, за него ми е думата. Да попривикне на труд, сестро! Животът няма да го глези, както глези мама.“ Леля Минка се подокачваше от такива съвети и отвърщаше припряно: „Чуй, съседке, та ме разбери! Едно ми е детето, едничко! Нищичко друго си нямам. Не ща отсега да затегли моето тегло. Поне дорде е край мене, да порахатува, а сетне, дето викаш, животът сам ще го научи на труд. Сега нека ме запомни с хубаво, да си отживее!“

Замълчах. Наистина, защо ли от всички тогавашни спомени този разговор се е запечатал най-здро в паметта ми? Може би защото спрямо нас, другите деца, обикновените деца, мярките бяха по-различни. „Залудо работи, залудо не стой! — думаше мама. — Учете се на труд! Животът не е шега работа, хей!“

Приятелят ми ме гледаше въпросително. Защо ли спрях? Аз преглътнах въздишката, която напираше в гърдите ми, и продължих:

— А Жоро растеше, безгрижен, весел. И какъв другар — винаги готов да защити по-слабия, винаги да помогне. Та нали и мене веднъж извлече от вира, тъкмо бях нагълтал водата. Само дето не му се работеше много. Когато се случваше така, че и той да свърши нещо, Жоро отвърщаше все на смях: „Думата работа произхожда от старобългарския корен «раб» — значи занятие за роби.“ И все тъй със смях я претупваше набързо, за да му остане повече време за плуване, за ритане топка, за безцелно шляене из гората, за четене на романи. В осми клас, малко преди да свършим гимназията, баща ми се премести в друг град и както става в живота, ние се забравихме. А сега изведнъж този вестник...

Загледах се пак в снимката. Не, не се мамех! Това беше той — същият и все пак не съвсем същият. Нещо в него се бе променило, но кое? Може би очите — изразът им сега беше по-друг, дързък, някак безсрамен както ми се стори, не като преди.

Хванах изтръпнал от възнение ръката на приятеля си.

— Моля те, преведи ми тази статия! Горя от нетърпение да узная какво е станало с него: инженер, лекар, художник, но каквото и да е, той не може да остане обикновен инженер, лекар или художник. Това, което е постигнал, трябва да бъде изключително — иначе не би бил Жоро.

Домакинът взе вестника и зачете:

„НЕУЛОВИМИЯ ДЖО ПРЕД СЪДА“

Дъхът ми пресекна. Дали не се бях измамил? А приятелят ми не спираше да чете с равния си бавен глас, като от време на време се

забавяше пред чуждия словоред, докато го сглоби в мисълта си, и пак продължаваше:

„Съдът е в пълен състав. Но вниманието на публиката е съсредоточено върху подсъдимия, едър, елегантно облечен мъж на средна възраст, с малко небрежно държане.

Процесът започва в 11 часа и 5 минути. Председателят извиква подсъдимия, който става бавно и се усмихва на публиката. Следват обичайните въпроси:

— Име, възраст, народност, семейно положение?

— Джозеф Рикардо Кортец, роден в Гватемала на 2 март 1914 г., неженен, неосъждан.

Председателят се изправя:

— При обиска ви са открити три паспорта с вашия портрет с три различни имена. Кое е истинското?

— Това, което ви казах. Председателят натъртва думите си:

— При извършената проверка от нашето посолство в Гватемала се установи, че не съществува такова лице. Ясно е, че не сте гватемалец. Защо не кажете името и народността си, за да облекчите и процеса, и вашето положение?

— Казах ви.

— С какво ще подкрепите това твърдение?

— С моята честна дума! — отвръща дръзко Джо.

(Смях.)

Председателят удря звънеца и когато залата утихва, поставя главния въпрос:

— Подсъдими, признавате ли се за виновен?

— Не възразявам — отговаря със спокойната си усмивка Джозеф Кортец. — Наруших законите ви и ще получа, каквото се полага.

— Не така, Кортец! — натъртва председателят. — Искам честен, сърдечен отговор. Какво изживявате вие сега, чувствувате ли вината си?“

Приятелят ми спря да чете, докато прелисти вестника и намери новата колонка.

Какво беше престъплението на Жоро? Бунт, някакъв заговор, революция? Неуловимия! Навярно беше водач на въстаници, защото той можеше да бъде само водач, само пръв, никога на второ място.

Равният глас на домакина ми продължи да чете:

„Подсъдимият замълчава, но изведнъж вдига глава:

— Виновен, че защо? Затова, че живях, както ми харесва?

Адвокатът нервно пошепва нещо в ухото на довереника си, ала той маха безгрижно с ръка. Председателят добавя:

— Не се ли разкайвате, не съжелявате ли?

— Да! — отвърща живо Неуловимия. — Искрено съжелявам, че не си подредих хубаво работите, та се оставих да ме хванете.

(Смях.)

Прокурорът иска думата:

— Моля да се отбележи предизвикателното държане на подсъдимия!

— Предизвикателно! — учудва се наивно Джозеф Кортец. — Уверявам ви, че не е предизвикателно, а естествено. Как да кажа, че се разкайвам, когато не е вярно?

Председателят вдига дебелия съдебна преписка и я сочи на подсъдимия:

— Вие изслушахте материалите по следствието, цялото обвинение. Вашите престъпления са строго наказуеми. Вие чухте — фалшификации на банкноти и чекове...“

Подскочих. Жоро фалшификатор! Вестникарският репортаж не можеше да изрази всичко, но аз чувствавах страшната трагедия на моя другар, прикрита зад дръзкия му език. Това несъмнено беше Жоро, пряк, безстрашен, но вече друг Жоро — Неуловимия Джо.

А равният глас на домакина, донейде отегчен от сухия съдебен протокол, безразличен към герои и събития, не спираше да изрежда въпросите и отговорите на този дълъг разпит:

„... Открита е печатницата, открити са каналите ви, пласъорите ви, но все пак остават празнини, които сега трябва заедно да осветлим. Съобщете ни и други факти, други сътрудници!

Подсъдимият вдига рамене:

— Лошото е, господин председателю, че в нашата практика избягваме да водим картотека. Много хора, различни, и аз ги позабравих вече. Само едно ми е известно, че не сте разкрили дори една десета от сделките ми. Уви! Аз имах хубава работа и бях доволен. Прокурорът отново взема думата:

— Моля да се отбележи и това!

— Господин прокурор — обръща се към него подсъдимият. — Защо си правите труд? Нима мога да допусна, че на Неуловимия ще бъдат присъдени по-малко от десет години? А повече не може! Законът не позволява. Аз съм се сгушил под крилото му. И съм го приел като напълно естествено... дотогава, разбира се, докато междувременно не намеря начин да се разделя с вас порано.

Залата зашумява и председателят звъни продължително. После изважда една снимка на възрастна, скромно облечена жена и я показва на подсъдимия.

— При обиска я намерихме във вашата касетка. Коя е тази жена?

Кортец пребледнява, отстъпва крачка назад. За пръв път самоувереността му изневерява.

— Не я познавам — опитва да излъже той.

Прокурорът го прекъсва:

— В касетка не се пази непознатата снимка. Това е вашата майка, нали?

Подсъдимият не е подготвен за този въпрос. Замълчава малко и след това отговаря с глух, променен глас:

— Всъщност това не ви интересува. То засяга само мене.

Председателят се навежда към него.

— Джозеф Кортец, защо не ни разкриете миналото си? Може би ще ви разберем, а това естествено ще бъде във ваша полза... Може би някакви смекчаващи вината обстоятелства...

Кортец сядна на мястото си смутен, обръща се към адвокатата, съветва се с него, после се изправя.

— Моето минало! Добре, ще ви кажа нещичко. Но да сме наясно, то няма да ви ползува много — нито вас, нито мене. Така ще го предам, та да не хванете нишката. Уверявам ви. И то повече за господата...

Обръща се към журналистите и продължава, но вече не с предишния предизвикателен тон, а по-глухо, дори с някаква прикрита болка:

— Отдавна, много отдавна беше то, там, при скромната, добра женица на снимката... Отдавна, много отдавна... Само за Хавай мечтаех. Хавай, царството на всички, що не обичат труда. Хавай, вечната пролет! Така си представях всичко — ето, корабът приближава, в далечината димят Мауна-Лоа и Килеуеа, а на брега ме чакат мургави девойки с китари. Пеят и се усмихват. А когато слизам от борда, окичват рамената ми с леи — цветни гирлянди. После танци, веселби, безгрижие — по цели нощи на белия коралов плаж край тропическото море, по което се дигли лунната пътека, под кокосовите палми, изкривени от тайфуните... Хавайски нощи! Колко съм мечтал за тях, изтръпнал от копнеж... И най-сетне, още съвсем млад, аз продадох туй-онуй и тръгнах. Оставих я, тази скромна, честна женица... Две години скитах по света, докато най-сетне параходът, с който пътувах, се прилепи към кея. Хонолулу, Тихия залив! А отвъд Зеления нос — Пърл Харбър, Бисерния залив! Гледах и не вярвах

на очите си. Това ли беше градът на мечтите ми? Та къде се криеха мургавите девойки с китарите? Защо нямаше гирлянди? Пред мене лежеше един обикновен, безспорно хубав, модерен, но съвсем обикновен град. Аз не дирех такъв град. Затова ли бях преплувал два океана? Само кулата в пристанището с приветливото хавайско «Алоха», написано с големи букви, около които вечер светят гирлянди от електрически крушки, напомня за Хавай, Хавай на нашите мечти... Но да бъда справедлив. Наистина още същата нощ видях тъмнокожите девойки, чух хавайските китари... ала в нощните заведения. Имаше и леи върху рамената на тези, които даваха много пари... Хавай, раят, беше като всички други кътчета по земята.

Подсъдимият прекъсна разказа си и подпрян на парапета, замълча, унесен в спомените си.

— А вие? — подканя го председателят. — Какво сторихте тогава?

— Може би щях да се върна, толкова бях разочарован. Само че нямах пари. Едва стигнаха дотук. Трябваше да се работи! И тогава знаех няколко езика. Такъв съм, лесно заучавам. И може би това е моето проклятие, да, проклятие — всичко ми се удава лесно. Затуй и животът ми се развихри такъв бурен, стихияен...

Подсъдимият изправя глава. По лицето му се чете насмешка и високомерие:

— Колко ли са по-щастливи другите, онези, посредствените, които могат да вършат само едно — кърпят обуца или поправят часовници — и толкоз! Те нямат амбиции, не избират, не се люшкат от вълна на вълна... Няма що, постъпих в една кантора. И работех в нея честно, както казвате вие, докато... Хазаинът ми, един прекрасен човечец, беше подписал преди година полица, но за беда кредиторът почина и наследниците си поискаха парите. Бедният човек! Нима трябваше да стоя безучастен, когато той загиваше, когато щеше да бъде разорен? Намерих из книгата на нашата кантора подписа на покойника и с неговия почерк написах чек за дължимата

сума. Банката изплати чека, но адвокатът се усъмни, експертите откриха подправката и неочаквано двама с хазаина се озовахме в каторгата. Там между другото разбрах, че Хавай наистина е благословено кътче на земята — като природа, като климат. Аз не знаех преди, че из тукашните джунгли няма нито лъвове, нито тигри, въобще никакви хищни бозайници, че няма змии и крокодили, комари и всички онези отвратителни насекоми на тропиците. Но разбрах и друго — колко неприятно, досадно, дори обидно занимание е трудът. От сутрин до вечер, непрестанно, без да изправим гръб, беряхме ананаси и товарехме камионите. А на изток, в подножието на дремещия вулкан, се зеленееше захарната тръстика, из която пъплеха като мравки полуголи дрипави канаки^[1]. Всеки ден, всяка заран — без лято, без зима, в тая вечна пролет, всеки ден из безкрайната плантация! Ананаси, банани, кокосови орехи! Забранено ни беше дори да опитаме тези ароматни дарове на земята. Изтощени, смазани от жегата и от умора, ние се взирахме към океана, който се пенеше на две мили под нас зад живописната колонада на кокосовите палми, и мечтаехме за хладината му. Мечтаехме за свобода. Да вършим това, което ни харесва. Свобода! Не можех да издържам повече! Трябваше да се измъкна! Исках въздух, простор, волен живот... Най-сетне щастиято ми се усмихна. Един ден дойде заповед, за освобождаване на един каторжник. Куриерът я донесе късно. Управителят вече беше излязъл, затова я остави на бюрото в канцеларията. Аз имах известни привилегии, бях от малцината, които имаха достъп до управлението. Като интелигентен каторжник отчитах извършената работа през деня от нашата група. Случайно видях всичко. Скроих плана си за миг. Наоколо нямаше никой. Мушнах се в канцеларията и заключих отвътре. После се заех спокойно за работа. За половин час прерисувах заповедта, само с черния и с червения моливи, извъртях всичките ѝ подписи, дати и печати, като вписах, разбира се, сега вече моето име. Трябва да ви се похваля,

че някога, в моето детство, се готвех за художник. По-право това беше едно от многочислените ми желания. Защото в същото време мечтаех и за пътешествия, и за подвизи, за диамантени мини, за научни открития... Учителят ми ме бе кръстил: «Нов Леонардо.» Ха, ха! Леонардо и Неуловимия Джо... Още на следната сутрин моторницата на затвора ме откара в града...

Изведнъж подсъдимият се обръща към обвинителя:

— Господин прокурор, видях, че наредихте нещо на помощника си. Съветвам ви да не си губите времето. От този факт няма да извлечете никаква полза. Аз успях отдавна да залича всички следи. Мои хора на служба при вас унищожиха цялото ми досие.

(Смях.)

— Бях отново свободен, но — извън закона. Тогава това ми беше много неприятно. Наех в хотела стая под чуждо име. Заключих се и се замислих. Какво трябваше да предприема сега? За щастие не чаках дълго. Още същата вечер в хола ме спря млад, добре облечен господин и без всякакви предисловия, съвсем по свойски ме поздрави за прекрасно подправената заповед. Нарече я «шедьовър». Аз изтръпнах, дори протегнах ръце за белезиците. Но той се засмя и направо ми предложи работа — да рисувам клишета за тяхната частна печатница на банкноти. Увери ме, че предприятието им било солидно, с отлична репутация, имало сътрудници навсякъде, дори в затвора, самият факт, че ме издирили тъй скоро, сам по себе си говорел красноречиво за качеството на организацията...

— И вие приехте? — запитва председателят.

— Но да! — усмихва се самодоволно Неуловимия. — Да река, че съм се колебал, ще ви излъжа. Известно ми бе вече какво значи труд — десет месеца без нито един ден отдих. Там, в каторгата, не е като в училище, още в клас научиш урока и после правиш каквото ти скимне. Способен и некадърник еднакво трябваше да се мъкнем под палещото слънце и да пълним торбите, които смазваха рамената ни. Начаса реших — аз не съм създаден за труд.

Нека работят ония, робите от плантациите, посредствените човечета от канторите, волоподобните, които иначе не могат да изкарат парчето хляб. Да работи, всеки може. Умението е тъй да наредиш живота си, че да живееш, без да работиш. Трудът е обида. Има един език, един хубав език, в който думата «работа» произхожда от корена «раб», което значи «занятие за роби»...“

Аз неволно извиках:

— Вече не се съмнявам. Това е той. Неговата шега от детинство е станала неговото престъпно верую.

И добавих нетърпеливо:

— Да видим и края, моля те!

Приятелят ми пак подхвана тази чудна изповед, дръзка, цинична и в същото време изпълнена с толкова болка, толкова безнадеждност, каквато само аз, който познавах Жоро, можех да откроя:

„— Тъй започнах работата си. Скоро тя ме увлече и аз ѝ се отдадох с жар. Да нарисуваш една банкнота, с всички детайли, орнаменти, водни знаци, да изработиш клишетото — това е толкова изкуство...

— Престъпно изкуство! — пресича го прокурорът.

— Но доходно, уверявам ви. Ако можех да печеля толкова пари с честен труд, може би... Но не, малко плащате за честния труд. Пък аз винаги съм успявал лесно. Защо трябваше сега да си блъскам главата? Способен съм, много по-умен от мнозина, които си играят с милиони, които се шляят с автомобили, които, окичени с цветни гирлянди, пируват из локалите или се хлъзгат с водните ски над вълните край Уайкики. Нима трябваше цял живот да остана чиновник, слуга на тези безделници, да записвам сделките им с ананаси и банани?... Това е, което исках да кажа. Друго няма. Аз навлязох бързо в новото си поприще, овладях го и не след дълго заработих напълно самостоятелно. Гордея се, че успях да стана това, което

съм, Неуловимия Джо, най-опасният фалшификатор в страната. Доста ядове ви създадох, нали?

Подсъдимият се усмихва, и сяда на мястото си. Адвокатът шепне нещо недоволно в ухото му.

След кратко съвещание председателят на съда отлага заседанието за следния ден.“

Приятелят ми спря да чете и отпусна вестника.

— Наистина, интересен характер! — промълви той.

Интересен! За него беше само интересен. И нищо повече.

А моите очи бяха овлажнели. Сърцето ми се свиваше при мисълта за това, какво беше станало с някогашния Жоро, с добрия приятел, когото аз помнех — способния, но разглезен от леките успехи Жоро...

[1] Канаки — местни жители на Хавайските острови. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.